

Tijdschrift voor
heemkunde
folklore en
oudheidkunde



M. GUILLUY A
NERMSTRAAT 35
3320 HOEGAARDEN

Uitgiftekantoor 3300 Tienen 1

ALBAIDS

130



Driemaandelijks 1/98

V.U. Grooten E.
Residentie Beatrijs 169
3300 Tienen

tel: 016/81.72.35

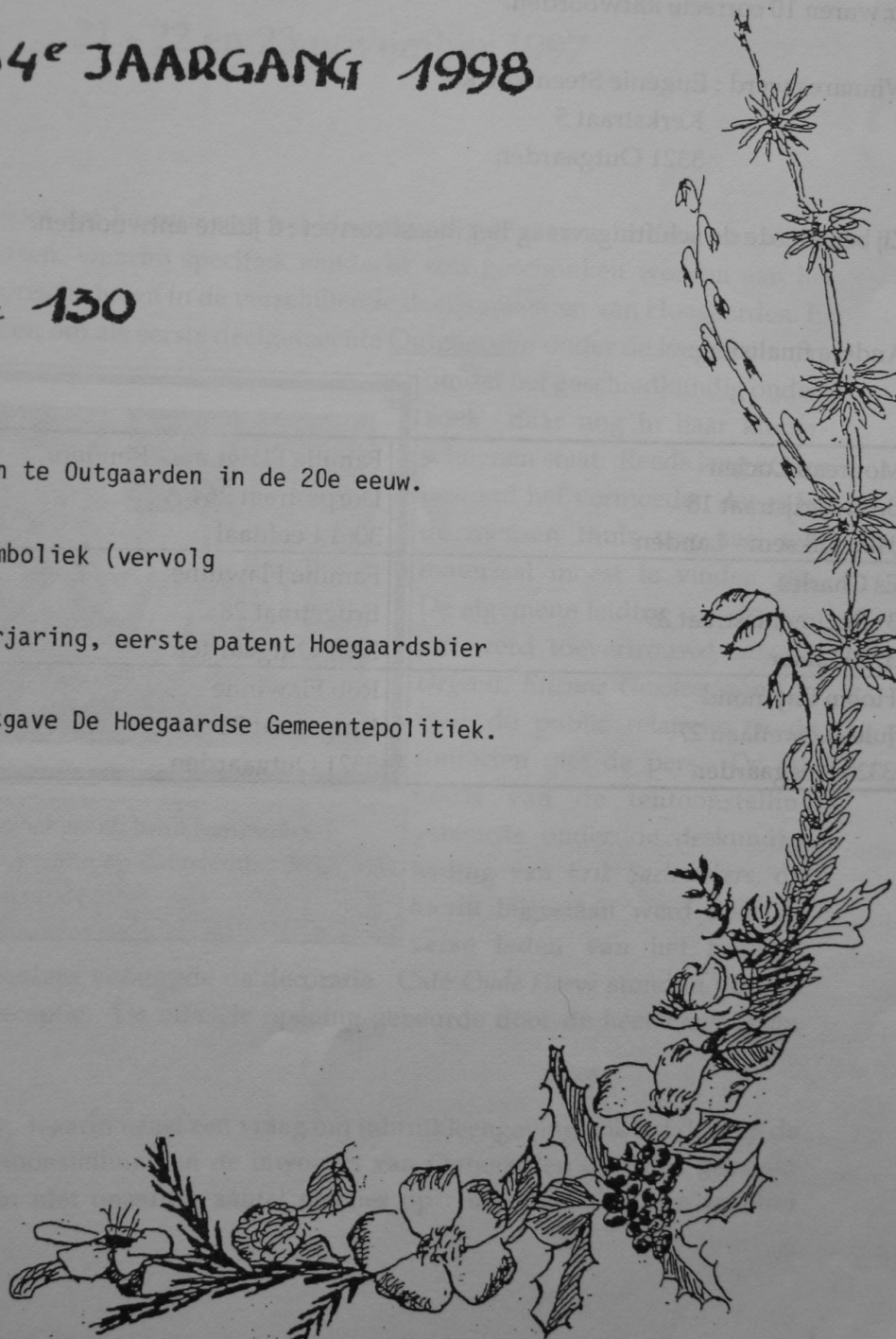
AFLEVERING

ALPAIDIS

34^e JAARGANG 1998

INHOUD nr. 130

- Dorpsleven te Outgaarden in de 20e eeuw.
- Sleutelsymboliek (vervolg)
- 455ste Verjaring, eerste patent Hoegaardsbier
- Nieuwe uitgave De Hoegaardse Gemeentepolitiek.



Oplossing Prijsvraag 1997

Georges Hobin
Boterstraat 5
3321 Outgaarden

Er waren 10 correcte antwoorden.

Winnares werd : Eugénie Steenwinckel
Kerkstraat 5
3321 Outgaarden

Zij benaderde de schiftingsvraag het meest correct : 8 juiste antwoorden.

Andere finalisten :

Moureau Lucien Brouwerijstraat 18 3400 Eliksem - Landen	Familie Flawinne - Renders Dorpsstraat 264 A 3061 Leefdaal
Es Charles 3 ^e Regimentsstraat 39 3550 Linter	Familie Flawinne Brugstraat 28 3321 Outgaarden
Hobin Raymond Jules Lowetlaan 27 3320 Hoegaarden	Rob Flawinne Brugstraat 31 3321 Outgaarden

Dorpsleven te Outgaarden in de twintigste eeuw

Tentoonstelling

Outgaarden - Oud Gemeentehuis

21 - 22 en 23 november 1997

In augustus besloot het bestuur van het Heemkundig Museum 't Nieuwhuys een cyclus op te starten, waarbij specifiek aandacht zou geschonken worden aan het culturele en historische leven in de verschillende deelgemeenten van Hoegaarden. Er werd voor gekozen om als eerste deelgemeente Outgaarden onder de loep te nemen,



Geïnteresseerde bezoekers en bruikleengevers tijdens de officiële opening op 22 november 1997. Wie zijn de mensen toch op de foto?

omdat het geschiedkundig onderzoek daar nog in haar kinderschoenen staat. Reeds lang echter bestond het vermoeden dat er bij de mensen thuis nog heel wat materiaal moest te vinden zijn. De algemene leiding van dit project werd toevertrouwd aan Jan Degeest, Etienne Grooten stond in voor de public relations en de contacten met de pers. De opbouw van de tentoonstelling gebeurde onder de deskundige leiding van Erik Saelmaekers, die hierin bijgestaan werd door diverse leden van het bestuur.

Mevrouw Elly Geyskens verzorgde de decoratie. Café Oude Hoeve stond in voor de zeer verzorgde receptie. De officiële opening gebeurde door de heer Frans Huon, burgemeester.

Een eerste mailing, waarin naast een vraag om inbruikleengeving ook het doel en de opzet van de tentoonstelling aan de inwoners van Outgaarden duidelijk gemaakt werd, leverde een niet onaardig aantal reacties op : maar liefst vijftien families

reageerden. Er kwamen mooie stukken boven : foto's, doodsprentjes, overlijdens-actes, notariële acten met betrekking tot de verkoop van grond, kasboeken van verenigingen, persoonlijke herinneringen enz. Ook de kerkfabriek was zo vriendelijk ons het kerkelijk patrimonium ter beschikking te stellen. Via een zoekertje in De Standaard kwamen we terecht bij de heer August Diels, familie van E.H. A. Diels, die in de eerste helft van deze eeuw pastoor was te Outgaarden. Enkele mooie stukken konden bij hem ontleend worden : de panoramische zichten op ons dorp waren zeker interessant. Ze trokken alleszins de aandacht van de talrijk opgekomen bezoekers.



Outgaarden op een mooie lentemiddag, 26 mei 1926. Vanop 300 meter hoogte worden foto's van de dorpskom genomen : de specifieke structuur, radiaalvormig en doorkruist door talrijke, grote en machtige vierkantshoeves, wordt hier duidelijk.

Al gauw was het duidelijk dat onmogelijk alles kon tentoongesteld worden : we zouden wel tien keer het Oud Gemeentehuis nodig gehad hebben! Als eindverantwoordelijke wens ik mij dan ook al van tevoren te verontschuldigen, moest iemand zijn of haar voorwerpen niet teruggevonden hebben op de tentoonstelling : de selectie was zeer moeilijk. We probeerden dan ook eerder een zo volledig mogelijk beeld van onze geschiedenis weer te geven, eerder dan te verdwalen in pittoreske, maar soms minder relevante details.

De tentoonstelling werd thematisch opgebouwd. Deze indeling groeide enerzijds uit het materiaal dat we in bruikleen kregen, anderzijds uit de noodzaak om overzichtelijk te werk te gaan. De geschiedenis van ons dorp was zo complex, dat men al gauw door de bomen het bos niet meer leek te zien.

Zonder commentaar ...

Een eerste gemeenschappelijke noemer was het **dorpsleven**. Aan de hand van oude foto's, brieven en prenten werd getracht een sfeerbeeld te schetsen van de periode tijdens het interbellum. Deze afdeling had veel succes : de identificatie van de personen ging soms gepaard met luidruchtige discussies over hun identiteit, woonplaats of relatie tot elkaar. Ook werd



aandacht besteed aan het verenigingsleven : de boogschuttersgilde, waarvan wij enkele foto's en hun identiteitsbord terugvonden, KVLV, met een heus



De boerengilde van Outgaarden tijdens hun vlaginhuldiging - 8 mei 1960.

handgeschreven en gedicht archief, De Bacchusvrienden, met maar liefst twee kasboeken over dezelfde periode. Onze tafel was werkelijk te klein om alles te tonen. Helaas, hoe meer materiaal we vergaarden, hoe meer vragen er rezen over de recente geschiedenis van ons dorp. als er nog iemand materiaal ter beschikking heeft, aarzel dan niet om ons te contacteren : het fragmentarische karakter van de kleine biotoop die onze samenleving was, kan op die manier des te beter voor het nageslacht bewaard worden.

Een tweede deel, **het officiële Outgaarden**, was eerder gewijd aan akten, besluiten, registers, en de schoolgaande jeugd. Talrijke dorpsgenoten bladerden in de boeken en vonden hun eigen namen, de namen van hun ouders en grootouders terug op het gewaarmerkte papier. Wij konden ook twee identiteitskaarten tentoonstellen en enkele militieregisters die ons door de gemeente bereidwillig ter beschikking gesteld waren.

In een derde afdeling werden de **verbouwingen** aan de kerk belicht. In het parochiaal archief vonden wij twee plannen terug : het eerste werd om ons nog onbekende redenen nooit uitgevoerd. Het tweede - de verbouwing van een dorpskerk met typisch Latijns kruis tot de huidige eenbeukige kerk - werd in 1844 uitgevoerd. Er worden in de komende afleveringen van dit tijdschrift hieromtrent meer artikels gepland.

Deze verbouwing, waarin kerkelijke en burgerlijke instanties elkaar raakten, was de aanzet tot het vierde deel, **verenigingen en broederschappen**. Diverse associaties uit ons dorp, de meeste met religieuze inslag, werden belicht. Het ledenboek van de Sint-Rochusgilde was een mooi voorbeeld van de rijke historische traditie van ons dorp. Ook werden de talrijke parochianen die eertijds een stoel in de Sint-Niklaaskerk huurden, en daarvoor een jaarlijkse bijdrage betaalden, in een smal register opgetekend. Het resultaat was een echte Who's Who van het dorpsleven. In een hierop aansluitend item werden ook de voetbalclub en de wielervereniging, die ook nu nog een essentieel deel van de dorpscultuur uitmaken, even in de schijnwerpers geplaatst.

In 1904 werden **nieuwe plannen** gemaakt om de huidige kerk af te breken en te vervangen door een nieuwe, Noord - Zuid geörienteerde kerk. De opstand is ons tot nog toe slechts vaag bekend door enkele schetsen in het parochieregister, maar ook daarover kan U van ons een bijdrage verwachten. Deze plannen, die - gelukkig - niet uitgevoerd werden, kwamen tot stand onder impuls van E.H. Goris, die met talrijke initiatieven, zoals de oprichting van een spaarkas probeerde om ons dorp ook voor de sociaal en financieel zwakkeren leefbaar te maken.

Het tragisch einde van deze pastoor leidde ons tot het laatste item van de tentoonstelling : een oproep tot alle inwoners en bezoekers om bij te dragen tot de definitieve **beeldvorming over de geschiedenis van Outgaarden tijdens de Eerste Wereldoorlog**. Onze research is hier ver van voltooid : vele lacunes in onze kennis maken een exacte reconstructie van de toenmalige gebeurtenissen moeilijk. Onze vraag blijft dan ook dezelfde : mocht u nog over informatie, geschreven, gedrukt, fotografisch of mondeling beschikken, aarzel dan niet om deze mee te delen. Ik kijk er met spanning naar uit.

In één weekeinde brachten maar liefst 750 mensen een bezoek aan deze tentoonstelling. De regionale televisie ROB behandelde het als een van haar items in de weekendeditie. De respons was groot, en de voldoening van de organisatoren insgelijks. Toch gaat mijn grootste dank uit naar de inwoners van Outgaarden, die deze tentoonstelling mogelijk gemaakt hebben. U kan op ons rekenen : aan dit succes zal een vervolg gebreid worden.

Jan Degeest



E.H. Goris, tragisch aan zijn einde gekomen bij de inval der Duitsers - augustus 1914.

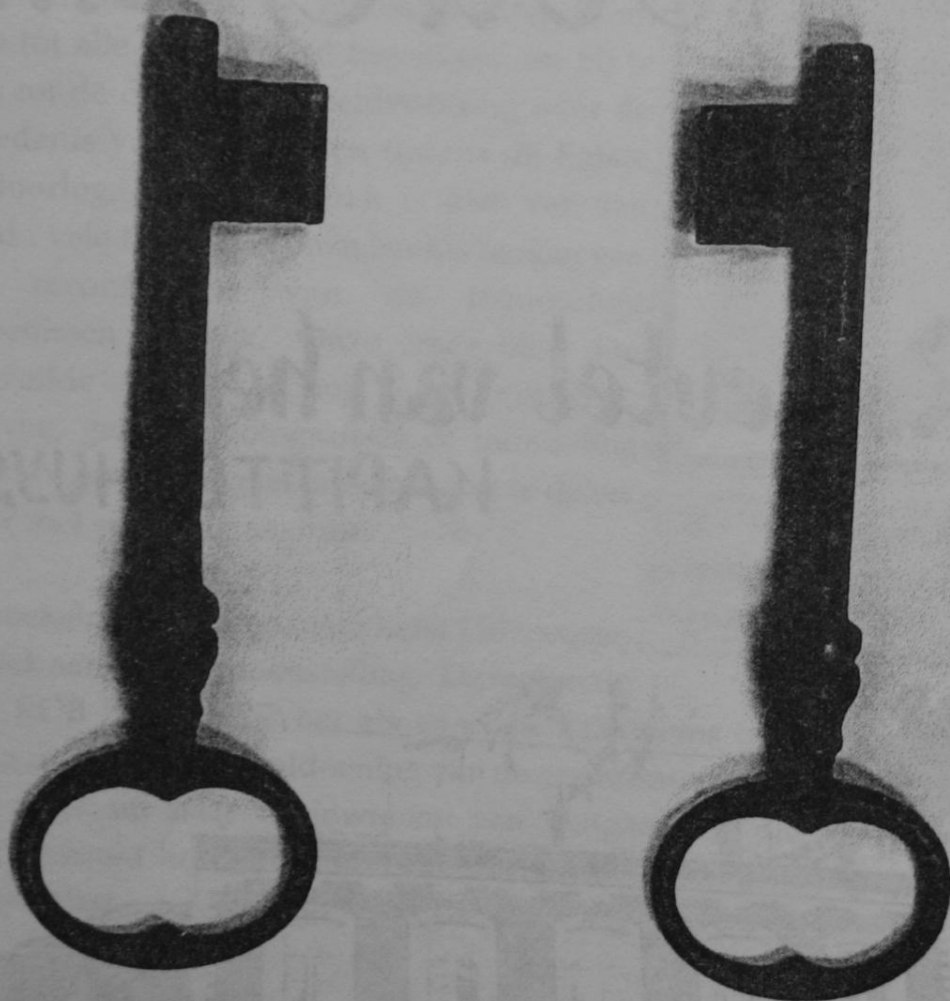
Symboliek...

9. De „Z.“ sleutel van het KAPITTELHUIS



Foto Rudi Vandenbempt

"Z., sleutel



Gelegen op de Houtmarkt, palend aan het Arendsnest en gesticht door Gravin Alpaïdis (X° eeuw). Afgebrand en heropgebouwd in de XVII° eeuw en rond 1800 eigendom van Jean Baptist Dumont (later Paul Bail). Sleutel behorend tot de rijpoort.

SLEUTELBESCHRIJVING

=====

Ring in dubbele hartvorm (35 mm x 20 mm)

Pijp, fijn oplopend tot kleine ring, dan verbredend tot de lage ringloop en verder recht en gesloten. (90 mm x 7 mm).

Baard verwerkt in linksgerichte " Z " vorm met twee rechte haken (16 mm x 14mm).

Het is een combinatie van haak en letter, daterend uit de XVIIe eeuw.

Men heeft rechte en averechte modellen.

SYMBOLIEK

=====

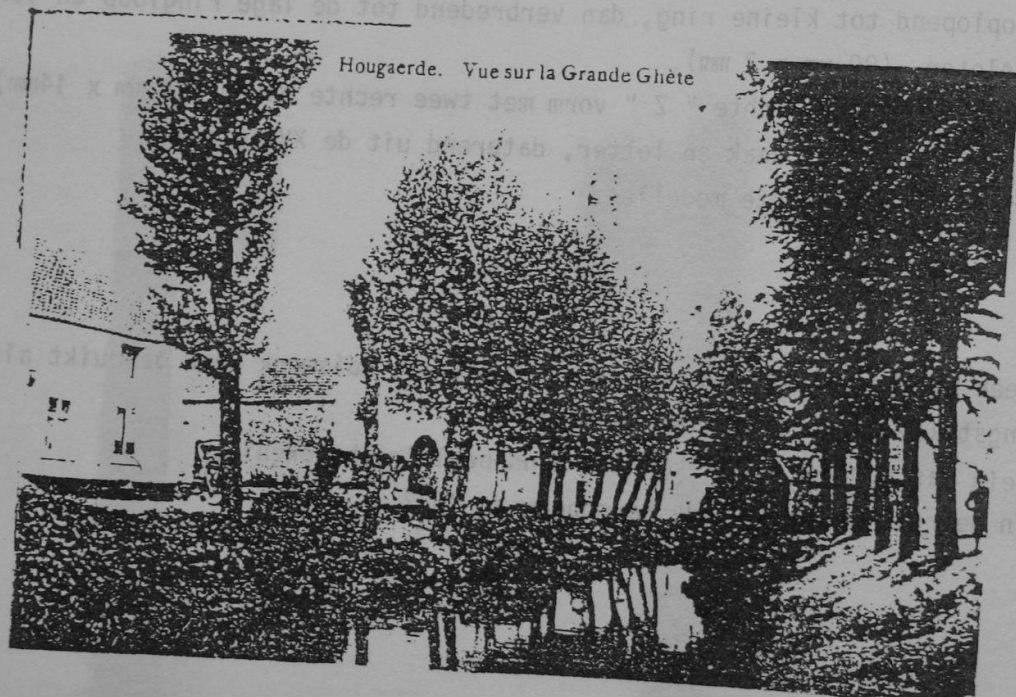
De "Z" is een weerhaaksteken, een symbool dat ook als huismerk werd gebruikt als waarschuwingsteken tegen dieven en landlopers.

In de oudheid was het een runeteken met zinnebeeldige betekenis.

Wellicht in gebruik genomen na de heropbouw in 1632.

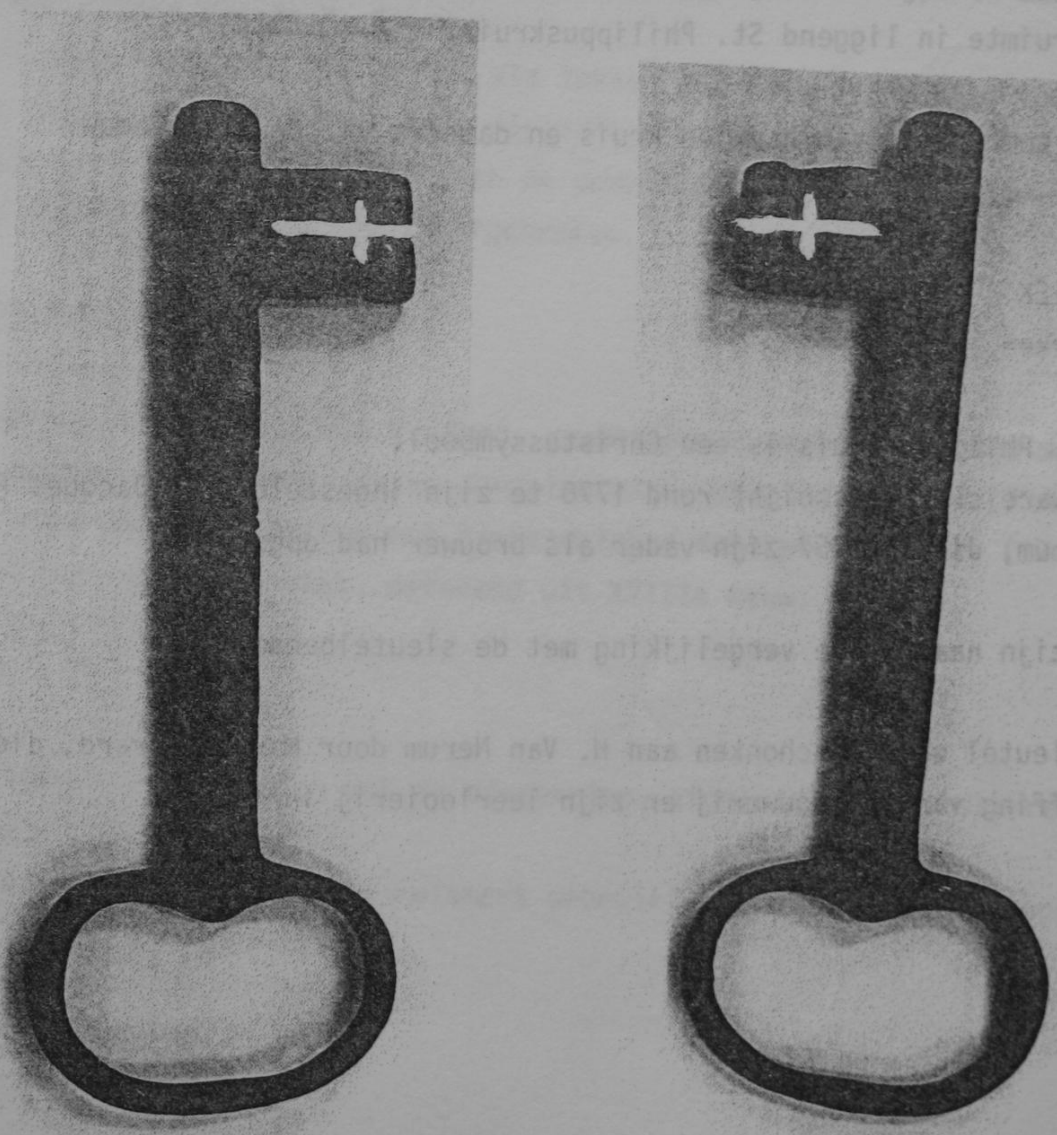
10. De St. Philippussleutel

VAN DE BROUWERIJ VAN NERUM



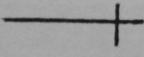
Lag op de Vroente aan de Grote Brug en noemde zich St. Corneliusshoeve.
Opgericht in 1727 door brouwer Carolus Van Nerum en verdwenen rond 1900.
De sleutel is afkomstig van de moutkamer.

St Philippusleutel



SLEUTELBESCHRIJVING

=====

Ovaalvormige ring (40mm x 25mm) met rechte en gesloten pijp (100mm x 10mm) met fijne middengleuf dragende in baard, twee halve blokken eindigend in afgeronde linksgerichte grijphaak, (20mm x 14mm) gescheiden door een open middenruimte in liggend St. Philippuskruis. 

Is een combinatie van haak en kruis en dateert uit de XVIIe eeuw.

SYMBOLIEK

=====

Het St. Philippuskruis is een Christussymbool.

Deze zware sleutel schijnt rond 1770 te zijn ingesteld door Jacques Philippe Van Nerum, die in 1757 zijn vader als brouwer had opgevolgd.

Heeft zijn naam enige vergelijking met de sleutelbenaming ?

Deze sleutel werd geschonken aan H. Van Nerum door Marain Evrard, die na afschaffing van de brouwerij er zijn leerlooierij inrichtte.

11. De Tweelingsleutel

VAN ST. NICOLAËS

Het huis St. Nicolaes lag op de Houtmarkt over het Kapittelhuys en maakte deel uit van het Eiland van de H. Geest.

Vóór de franse revolutie diende het als lokaal der Hoegaardse Regentie en werd gehouden door Petro Falkenberg (zie Alpaidis nr 113 4/1993)

In de XIXe eeuw kwam het in bezit van de gemeente-ontvanger Jean Haumont.

Het huis werd van wereldoorlog II afgebroken.

SLEUTELBESCHRIJVING

=====

Ring in dubbele hartvorm (33mm x 18mm), rechtlopende ongesloten pijp met ingewerkte knoop langs onderzijde en cirkelvormige inkeping aan top (73mm x 9mm)

Baard in vorm van " H " letter met linksgerichte scherpe grijphaak (17mm x 12mm)

Combinatie van letter en haak, daterend uit XVIIIe eeuw.

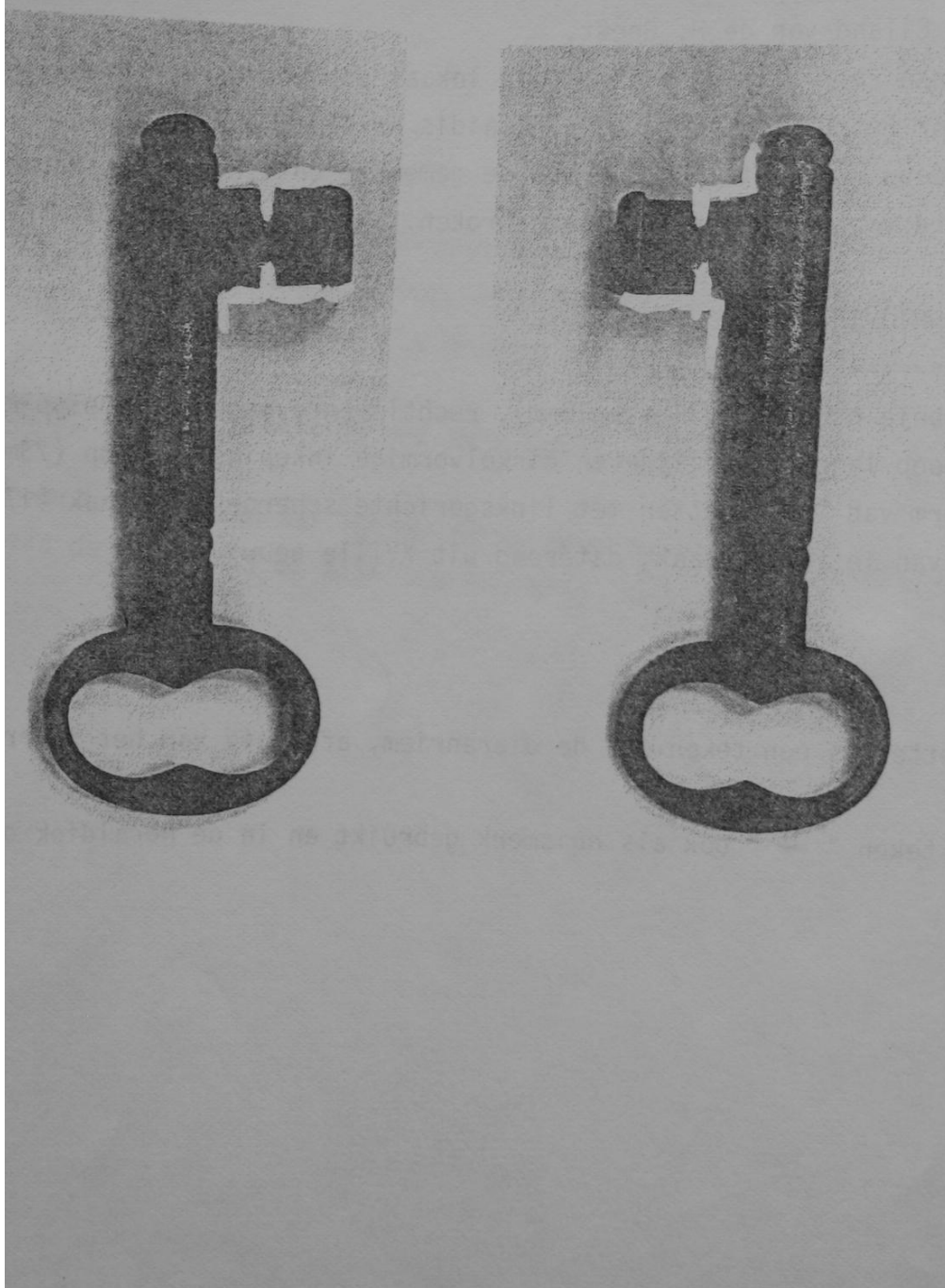
SYMBOLIEK

=====

De " H " letter is een teken uit de dierenriem, afgeleid van het sterrenbeeld tweelingen.

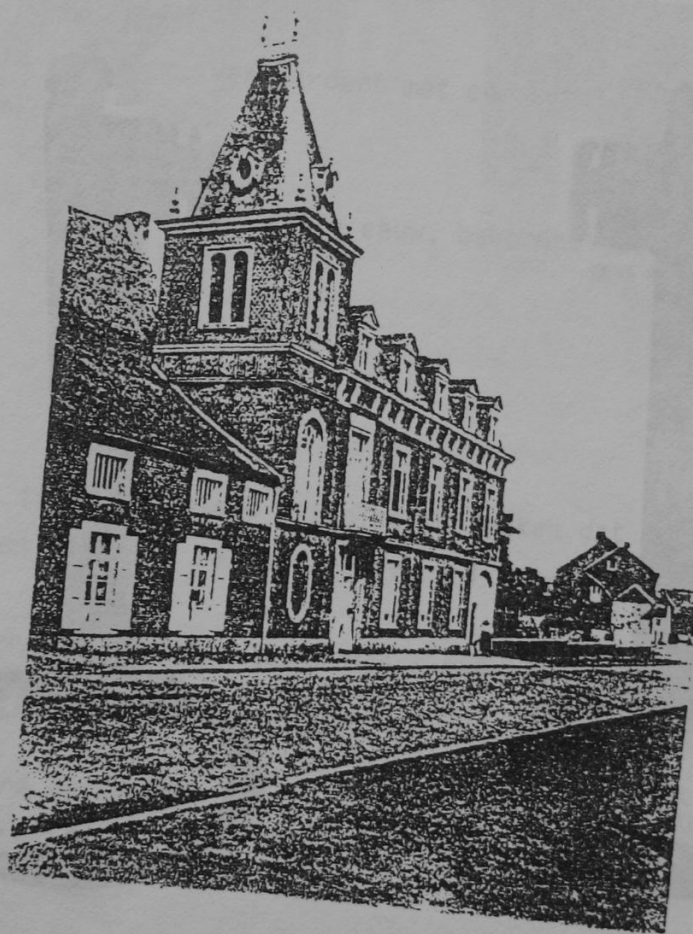
Oud bekend teken " II " ook als huismerk gebruikt en in de heraldiek opgenomen.

Tweelingsleutel



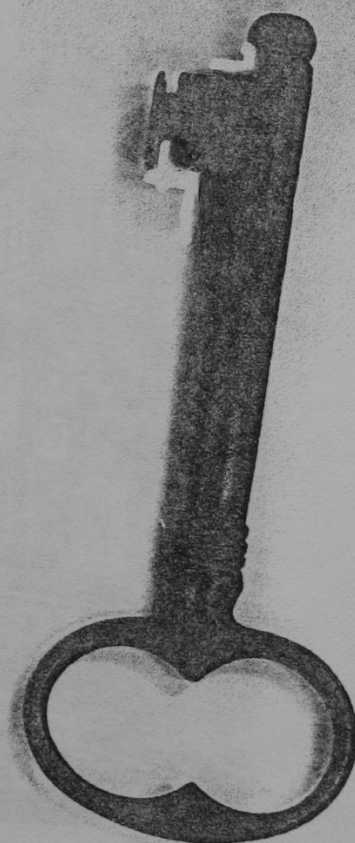
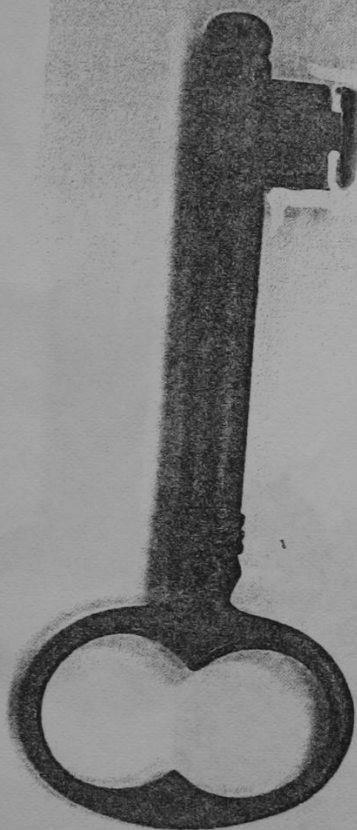
12. De Schildbloksleutel VAN 'T VYVERHOF

(17) 10. HOUGAERDE Villa van Autgaerden Adams
Buitengoed van Autgaerden Adams



Lag in de Ern. Ourystraat te Hoegaarden aan de Beukenlaan (heden verdwenen).
Het vroegere eigendom van brouwer Jacques Philippe Van Nerum (XVIIIe eeuw)
en ging via de familie van Autgaerden over op de familie Evrard.
Noemde zich voorheen het Vijverhof.

Schildbloksleutel



SLEUTELBESCHRIJVING

=====

Ring in dubbele hartvorm (42mm x 25mm) met rechte en gesloten pijp, versierd met drie uitgewerkte ringen aan de onderkant en ene ronde inkeping aan de top (80mm x 8mm).

Baard in volle blokvorm, vermeerderd met een schildplaat (12mm x 11mm).

Zeer primitief model, einde XVIIe eeuw, behorend tot het zuiver bloktype.

SYMBOLIEK

=====

De schildplaat is een afgeleid astrologisch teken dat ook als huismerk werd gebruikt en werd als een verweersymbool beschouwd.

Deze sleutel behoorde tot een achterpoort van het lage huisgedeelte

Deze sleutel werd geschonken aan H. Van Nerum door M. Evrard, vader van de laatste eigenaar.



455^{STE} verjaring EERSTE PATENT Hoegaardsbier

In 1543 werd inderdaad, zoals uit de oude registers blijkt, aan Willem van Orsmael, Willemszone, wonende te Aalst onder Hoegaarden, het eerste patent verleend tot het brouwen van Hoegaards bier.

Zeven jaar later werd het reeds buiten Hoegaarden uitgevoerd en in 1559 verwierf het bekendheid.

Goropius Becanus bezong het in 't latijn als volgt:

" Niets is meer geschikt dan het heerlijk bier van Hoegaarden, om de sombere nevels uit het hoofd te jagen, tot vrolijkheid op te wekken, dichterlijkheid, zang en liefde in te blazen en tevens om de beste wijnen te vervangen ".

Niet verwonderlijk dan dat de wijnboeren door de bierbrouwers voorbijgestoken werden en Hoegaarden weldra bekend stond als de streek, waar alleen de dieren water dronken en het goede bier voor de mensen was.

Een deskundige beschreef deze drank als volgt :

" Het Hoegaards bier heeft een bewonderenswaardige kroon en loopt als geen enkel ander, zoet en zacht naar binnen. Het is één der meest verfrissende dranken, licht troebel met weinig kleur, maar uiterst rijk aan fijne schuim. Men kan er overvloedig van drinken zonder ongesteld te zijn, zodat het vooral een uitverkoren drank is bij zomerhitte ".

Op het einde van de 16e eeuw stond het witte bier van Hoegaarden reeds hoog in aanzien en versierde menige rijkemanstafel. Bekend tot ver buiten de grenzen van de oude "Vrijheid" heeft het menige vreemdeling aangelokt en drie eeuwen lang de bloei en welvaart van de gemeente verzekerd.

In 1560 kwam de brouwersgilde tot stand onder de benaming "Die Edele Orde vanden Moutstock " en in 1615 vaardigde de Bisschop van Luik een verordening uit ter bescherming van de Hoegaardse brouwer, hun gilde en hun bier.

In oude oorkonden werd het Hoegaards bier ook beschreven als het beste middel om kommer en zorgen te verdrijven, om kracht en levenslust op te wekken. Als een heerlijke ruiker was het onovertrefbaar in smaak en hoedanigheid en vormde door zijn beste graanbereiding een uitverkoren drank voor jong en oud.

Wie durft te beweren dat het Hoegaards bier niet einde en ver buiten de grenzen van de oude vrijheid bekend was, vergist zich.

Zulks wordt eens te meer bewezen door een tekst, uit het boek " Simon Turchi" of "De Italianen te Antwerpen in 1550 - Historische Taferelen uit de XVI e eeuw" door Hendrik Conscience. (Antwerpen; drukkerij van J.P. Van Dieren en Comp, uitgevers 1859)

Het is wel opmerkelijk dat zelfs Hendrik Conscience het blonde bier van Hoegaarden in een van zijn boeken vermeldt. Dat bewijst zeker dat het Hoegaards bier in die tijden tot in Antwerpen was doorgedrongen.

In elk geval heeft Hendrik Conscience het Hoegaards bier gekend en zeker ook geproefd en goed bevonden, want anders zou die naam hem niet bijgebleven zijn.

En zo in de XVIe eeuw het Hoegaards bier reeds tot in Antwerpen doordrong, dan dringen nu in de XXe eeuw de Antwerpenaars en vele anderen regelmatig in de museuntaveerne door, om het zo vermaarde Hoegaardse bier ter plaatse te drinken.

" De Hoegaardiers kunnen zonder eten drinken
en zonder stoefen klinken,
hun pinten hoog heffen
zonder andermans centen te treffen,
grote en duurzame dingen bouwen
en vele amen brouwen,
want met de Hoegaardse pot in de hand
komen zij door het ganse land. "

Dit is de leuze van de Hoegaardse Bier- en Brouwersgilde "Die Edele Orde vanden Moutstock."

EEN UITGAVE IN 2 DELEN OVER DE

Hoegaardse Gemeente politiek

1830 - 1990



De Navorsingscommissie van de Heemkundigekring 't Nieuwhuys heeft een unieke uitgave klaar over Hoegaarden en zijn politiek.

Dit werk omvat twee delen : deel 1 van 1830 tot 1896
deel 2 van 1897 tot 1990

Daarin volgen we de Hoegaardse politiek in vele aspecten, met verkiezingsuitslagen, programma's en de verkozenen.

De twee delen (samen meer dan 200 blz.) kosten 400 fr. verzendingskosten inbegrepen.

Elk deel is ook afzonderlijk verkrijgbaar aan 250 fr. per deel.

Voor wie wegwijs wil geraken in de Hoegaardse politiek uit deze jaren, is dit zeker een belangrijk bezit en een bijdrage tot de Hoegaardse geschiedenis tussen 1830 en 1990.

Gelieve te storten op rekening VZW 'T Nieuwhuys 310/0370021/52 met vermelding Hoegaardse gemeentepolitiek.

Indien u één deel wenst, het deel vermelden a.u.b.

INHOUDSTAFEL DEEL 1 van 1830 tot 1896
=====

INLEIDING
=====

De politieke situatie vanaf de Belgische Onafhankelijkheid

TIJDPERK DER PATRIOTTEN 1831 - 1848
=====

- 1 - Raad der Tisten
- 2 - De Bijbesturen
- 3 - Het komplot
- 4 - Hoe groter de verspilling, hoe beter
- 5 - De pastorie kwam door intrige tot stand
- 6 - Coenegras ten aanval
- 7 - De Organisten treden op
- 8 - De lont wordt ontstoken
- 9 - De bom ontploft
- 10- De 60ste penning
- 11- Voorbeeldige samenwerking
- 12- De Sante Boetiek

DE LIBERALE CLAN 1848 - 1877
=====

- 1 - De nieuwe doctrine
- 2 - De bestuurscomités
- 3 - De Clan en de Club
- 4 - De verkiezingen van 1848
- 5 - Het jaar der petitiees
- 6 - Hard tegen hard
- 7 - Het wonder
- 8 - Radicalen tegen Ultramontanen
- 9 - Het conflict Putzeys - Nijs
- 10- Het Heilkomiteit
- 11- De sterke hand
- 12- Het jaar 1875

HET KATHOLIEK MEESTERSCHAP 1877 - 1896

=====

- 1 - De ingrijpende veranderingen
- 2 - Voor de Correctionele Tachtbank
- 3 - Berekenende vriendjespolitiek
- 4 - Het "Blauwe" gevaar
- 5 - Stap voor stap naar de zege

I N H O U D S T A F E L DEEL 2 VAN 1897 TOT 1990

=====

DE MACHT DER LIBERALE FAMILIE 1897 - 1940

=====

- 1 - Duurzame en stevige inplanting
- 2 - De oorlog
- 3 - Na - oorlogse crisis
- 4 - Kinderen onder elkaar
- 5 - De man die nooit verliezen kon
- 6 - Uit de klem
- 7 - De oorlog
- 8 - De mislukte machtsgreep
- 9 - Rust- en ontspanningscentrum

LAATSTE 25 JAAR BLAUW BEWIND van 1945 tot 1970

=====

- 1 - De liberalen blijven meester
- 2 - Interne conflicten
- 3 - Het jaar 1970

HET C.V.P. TIJDPERK van 1970

=====

- 1 - De rood - gele coalitie
- 2 - De volstreckte meerderheid
- 3 De jaren '80 tot 1990